

Dysertacja *Lumen, lux, Lem. Modele wizualne w prozie Stanisława Lema* skupia się na kategoriach wyobraźni autora *Solaris*. To próba ujęcia jego prozy w kontekstach antropologii kulturowo-wizualnej oraz propozycja wyznaczenia podstawowych struktur światów przedstawionych, geometrycznych wzorców modelowania przestrzeni. Istotną sprawą jest też określenie funkcji światła w powieściach, skategoryzowanego głównie na światło sztuczne/techniczne (*lumen*) oraz światło naturalne/światłość (*lux*). Wstępnemu skalibrowaniu zagadnień związanych z przestrzenią, światłem i wizualnością służy rozdział *Lumen, lux, Lem*. Od rozdziału *Święte słupy* analizie zostają poddane teksty Stanisława Lema z wszystkich etapów twórczości. Ich interpretacje i zestawienia umożliwiają dostrzeżenie powtarzających się wertykalno-koncentrycznych struktur, które przybierają rozmaite formy: statków kosmicznych, wieżowców, gmachów, stożków, bibliotek, kół, kuli, itp. Lem buduje również konstelacje motywów somatycznych, biologicznych, mechanicznych oraz geograficznych (związanych z Tatrami). Monografia jako punkt wyjścia traktuje wczesne – nie interpretowane dotąd - wiersze autora *Edenu*. Już w nich zauważyć można posługiwanie się labiryntowymi, wielokondygnacyjnymi i dośrodkowymi modelami wizualnymi, które obecne będą później w dojrzałej prozie Lema.

Punktem wyjścia rozważań jest starożytna i średniowieczna refleksja nad światłem. Autor wspomina, że połączenie zagadnienia światła i przestrzeni geometrycznej przypisać należy Robertowi Grosseteste'owi, choć spory wpływ na stan omawianej problematyki miała też myśl Platona. W drugim rozdziale rozprawy zarysowany został współczesny kontekst refleksji nad wizualnością i przestrzenią, co służy tak naprawdę do stworzenia potrzebnej siatki pojęć. Wspomina się więc m.in. o zwrocie przestrzennym, “nowej estetyce” (holografie, symulacje, wirtualność, itp.), cyberkulturze, kulturowych archetypach, teorii obrazu, nowej audiowizualności, geopoetyce (która również wprowadza osobne pojęcia, takie jak mapy narracyjne, geografia sakralna, geografia wyobrażona, przestrzeń chroniona).

Ważny wydaje się też kontekst heterotopii Michaela Foucaulta, teorii Mircei Eliadego oraz myśli filozoficzno-postmodernistycznej. Zaakcentowane zostają też tu podstawowe wizualno-przestrzenne kategorie wyobraźni pisarza, które później – w kolejnych rozdziałach - znajdą rozwinięcie w połączeniu z interpretacją tekstów autora *Solaris*. Są to m.in. takie problemy jak: sankcjonowanie przestrzeni, miejsca zetknięcia sacrum i profanum, trajektorie bohatera, miejsca progowe, stany liminalne, pary opozycji takie jak np. centrum-peryferie, punkt-sfera, itp. konstrukty somatyczne,

inżynierijność wyobraźni, kulturowe wzorce doświadczeń przestrzeni, stany zawieszenia, poliwersum, mitografia i wiele innych.

Praktyka interpretacyjna widoczna w pracy zdradza, że nie można oddzielić rozważań nad przestrzenią od refleksji nad typologią światła. Autor powtarza w pracy (za Michałem Głowińskim i Andrzejem Stoffem), że zarówno refleksja nad światłem, nad kategoriami wyobraźni i sposobami wizualnej ekspozycji idei są raczej w tradycji badań filologicznych zarezerwowana dla badaczy poezji.

Być może niniejsza praca w jakimś stopniu uzupełnia tę lukę. W tym kontekście zasadne staje się – o czym wspomniano wcześniej – wykorzystanie w rozprawie (jako punktu wyjścia i finału/klamry) rozważań nad poezją Stanisława Lema. Fragmenty liryki autora *Fiaska* spajają też kompozycyjnie (w postaci mott) rozdziały rozprawy.